

LUMINISMUL

Illuminismul (it. *Illuminismo* –“Epoca luminilor”) este o mișcare științifică, estetică, social-politică și filozofică a burgheziei în ascensiune, care s-a manifestat în toată Europa secolului al XVIII-lea.

Evenimentul care constituie punctul de origine al noii mișcări este Revoluția Burgheză din Anglia (1688), când parlamentul votează “**Declarația Drepturilor Omului**”. Era pentru prima dată în istorie când monarhia a fost negată.

Trasaturi :

1. *dreptul natural* (oamenii sunt egali în natura)
2. *iluminarea maselor = ridicarea maselor prin cultura*
3. *rationalismul*
4. *iluminarea războaielor*
5. *crearea unor institutii si opera monumentale de ridicare a poporului*
6. *atitudinea antidеспotica si antidogmatica*

Reprezentanti :

▪ *Illuminismul în Franța :*

- *Montesquieu* (1689 – 1755) baron, dar disprețuiește aroganța aristocratică
 - ✓ Intreprinde o satiră a moravurilor timpului în “**Scrisorile persane**” (1721) – autorul imaginează doi persani veniți la Paris și care, prin corespondența cu compatrioții lor, îi formează asupra realităților, oamenilor, moravurilor și instituțiilor europene
 - ✓ “**Despre spiritual legilor**”- oroarea față de despotism, toleranța religioasă, condamnă tratamentul inuman aplicat negrilor, studiază dreptul roman și cel francez.
- *Voltaire* (1694 – 1778)
 - ✓ în “**Scrisorile filozofice**”, “**Tratatul despre toleranță**” și “**Dictionarul filozofic**” critica vechiile instituții politice, sociale și religioase
 - ✓ poet : “**Henriada**”
 - ✓ epopeea eroi-comică “**Fecioara din Orleans**”
 - ✓ roman de aventură “**Printesa Babilonului**”
 - ✓ povestirea morală “**Jeannot și Colin**”
 - ✓ fabula “**Historia bunului brahman**”
 - ✓ alegoria “**Aventura Mamoriei**”
 - ✓ povestirea orientală “**Zadig**”
 - ✓ romanul filozofic și fantastic “**Micromegas**”
 - ✓ 13 tragedii
- *Diderot* (1713 – 1784)
 - ✓ Coautor al “**Enciclopediei**”
 - ✓ Ramane în istoria culturii ca primul mare critic de artă al veacului prin “**Eseu asupra picturii**” și cronicile cuprinse în volumul “**Saloane**”
 - ✓ Roman picaresc “**Jacques Fatalistul și stăpanul său**”
 - ✓ Alte romane: “**Calugarita**”, “**Nepotul lui Rameau**”

- *Jean-Jacques Rousseau* (1712 – 1778)
 - ✓ *Scriitorul cel mai democrat*
 - ✓ *Opera sa a avut o importanta mare in pregatirea revolutiei din 1789*
 - ✓ *“Discurs asupra originei si bazelor inegalitatii dintre oameni”* 1755
- *Teatrul: trebuia sa infatiseze conditii sociale concrete, sa cuprinda viata adevarata, cotidiana, banala*
 - ℞ *Marivaux* (1688 – 1763)
 - *Comedie: “Jocul dragostei si al intamplarii”*
 - ℞ *Beaumarchais* (1732 – 1799)
 - *“Barbierul din Sevilla”*
 - *“Nunta lui Figaro”*
- *Poezia:*
 - ℞ *Andre Chenier* (1762 – 1794)
 - *Poet politic si de inspiratie antica*
- *Romanul sentimental:*
 - ℞ *Abatele Prevost* (1697 – 1763)
 - *“Manon Lescaut”*
- *Romanul de inspiratie realista:*
 - ℞ *Lesage* (1688 – 1747)
 - *“Diavolul schiop”*
- *Iluminismul in Anglia:*
 - ℞ *Daniel Defoe* (1660 – 1731)
 - *“Robinson Crusoe”*
 - *“Moll Flanders”*
 - *“Capitanul Singleton”*
 - *scrie literatura de calatorie*
 - ℞ *Jonathan Swift* (1667 – 1745)
 - *Scrie pamflete : “Propunere modesta”*
 - *Opera cea mai importanta : “Calatoriile lui Gulliver”*
 - ℞ *Henry Fielding* (1707 – 1754)
 - *Fondatorul romanului realist modern*
 - *“Tom Jones”*
- ✓ *Romanul sentimentalist :*
 - ℞ *Samuel Richardson*
 - *“Pamela”*
 - *“Clarissa Harlowe”*
 - ℞ *Oliver Goldsmith*
 - *“Vicarul din Wakefield”*
 - ℞ *Lawrence Sterne*
 - *“Calatoria sentimentala”*

∞ *Romanul gotic :*

℞ *Horace Walpole*

➤ *“Castelul din Ortranto”*

℞ *Ann Radcliffe*

➤ *“Romanul padurii”*

➤ *romanul politist*

▪ *Iluminismul in Germania:*

℞ *Johann Wolfgang Goethe* (1749 – 1832)

➤ *Roman : “Suferintele tanarului Werther”*

➤ *Teatru : “Faust”*

℞ *Friedrich Von Schiller* (1759 – 1805)

➤ *“Hotii”*

➤ *“Intriga si iubire”*

℞ *Gotthold Ephraim Lessing*

➤ *“Nathan Inteleptul”*

▪ *Iluminismul in Italia:*

℞ *Carlo Goldoni* (1707 – 1793)

➤ *Comedia satirica : “Badaranii”, “Hangita”*

▪ *Iluminismul in Rusia:*

℞ *Radisev* (1749 – 1802)

➤ *“Calatorie de la Petersburg la Moscova”*

Iluminismul romanesc

- se manifesta spre sf. Secolului al XVIII-lea pe doua directii :

1. *prin filiera italo-austriaca in Transilvania, unde carturarii care urmeaza studii teologice si filozofice la Roma si la Viena vin in contact cu varianta preocupata de rolul educatiei, de raspandirea cartiilor, de intemeierea scolilor publice*

2. *prin filiera greaca sau rusa in Tara Romaneasca si in Moldova, unde se apropie de iluminismul francez de factura preponderent filozofica*

Iluminismul transilvanean, cunoscut sub numele generic de Scoala Ardeleana = miscare ideologica si culturala, antifeudala, a romanilor din Transilvania pentru dobandirea egalitatii in drepturi cu natiunile Imperiului Habsburgic.

∞ *Opere istorice :*

∞ *Samuil Micu* (1745 – 1806)

✍ *“Istoria si lucrurile si intamplarile romanilor”*

∞ *Gheorghe Sincai* (1745 – 1816)

✍ *“Hronica romanilor si a mai multor neamuri”*

∞ *Petru Maior* (1761 – 1821)

✍ *“Istoria inceputului romanilor in Dachia”*

 Idei :

1. *originea, unitatea, continuitatea poporului roman*
2. *puritatea etnica*
3. *desfintarea iobagiei*

∞ **Opere lingvistice :**

- ∞ *Gramatica lui Samuil Micu si Gheorghe Sincai – Elementa linguae dacoromanae sive valachicae*
- ∞ *Samuil Micu – Cartea de rogacioni (1779)- primul text tiparit in limba romana cu litere latine*

 Idei :

1. *latinitatea limbii romane*
2. *scrierea cu alfabet latin*
3. *normarea limbii*
4. *progresul limbii in concordanta cu dezvoltarea stiintelor*
5. *scrierea etimologica*
6. *purificarea limbii romane de elementele slave*
7. *alcatuirea de dictionare*